

Pisma mlademu prijatelju.

XIII. *)

Dragi!

otrudnikom „Novic“ prištevamo nadalje več pisateljev, ki so se trudili posebno na zgodovinskem in jezikoslovnem polju slovenskem.

Matej Ravnikar (Poženčan) se je porodil 1802. l. v Poženu na Gorenjskem in umrl kot župnik v Predosljih 1864. l. Bil je jako trudoljubiv in obširno izobražen, nabral je mnogo narodnega blagá, pesnikoval izvórno, prevajal vzlasti iz nemščine in ruščine ter ponarejal narodne pesni. Pisal je i cerkvene stvari (Ignacija Loj. izreki) ter sodeloval pri Slomškovem „Dejanji svetnikov“ in pri Wolfovem sv. pismu. Posebno je bil več v zgodovini in jezikoslovji, o čemer je pisal obširne razprave (iz stare zgodovine slovanske) in njegova ognjena slovanska navdušenost je bila tolika, da je zašel časih celó v svojih preiskavah predaleč v tem obziru. Leta 1835. se je pridružil tudi Gajevim „ilirskim“ pristašem in dopisaval v njihove novine. Pridno je podpiral „Novice“ z raznimi spisi, „Slovensko Bčelo“, „Ljubljanski časnik“, „Zgodnjo Danico“ . . .

Mnogo njegovih (zgodovinskih) spisov je ostalo v rokopisu, izmej katerih se je natisnilo nekaj v letopisu „Matice Slovenske“ (1868. in 1869. l.), prevedeno povest „Utopljenici“ pa je izdala družba sv. Mohorja.

Peter Hieinger (Podlipski, Znojemski) je zagledal luč svetá v Tržiči 1812. l., šolal se je v Novem mestu in Ljubljani, umrl pa kot dekan in šolski nadzornik v Postojini 1867. l. Vže zgodaj se je vnel za slovenščino in 1843. l. (Novice) je začel stalno pisariti. Poskušal se je v najvažnejših strokah in zanimal za vsak nov pojav v slovenski književnosti. Pisal je v vezanej in nevezanej besedi po „Novicah“, „Zgodnjej Danici“, v Einspielerjev „Prijatel“, v nemška „Poročila zgod. društva“ . . . Zlagal je pesni najraznejše vsebine in mére, vzlasti cerkvene, bodi si izvirne, bodi si prevedene ali popravljene. Največ pa si je pridobil zaslug v starinoslovji in zgodovini, osobito domačej. Preteklost naša je temna in zato je velike vrednosti za nas vsaka najmanjša drobtinica; in ravno Hieinger je spravil marsikaj na dan, kar je velikega pomena za naš narod ter seznanjal nas in Nemce sè slovensko zgodovino. Pisal je tudi o cerkvenej umétalnosti in razne članke na obrambo vere in cerkve. Pisal je rad o slovenskih slavnih svetcih in domoljubih, o narodnem petji in o pesništvu, o domačih mestih, krajih in župah; izdal je več kalendarjev, spisal „zgodbe katoliške cerkve“ in druge zgodovinske in zemljevidske poljudne knjižice. Tudi na jezikoslovno polje je stopil, pišoč o novej in starej slovenščini, o pravopisji, črkopisu itd.

Davorin Trstenjak se je porodil 1817. l. v Kraljevcih pri sv. Jurji poleg Ščavnice. Latinske šole je pohajal v Mariboru, modroslovje v Gradci in Zagrebu, bogoslovje pa je dokončal 1844. l. v Gradci. Pozneje vzprejme službo profesorja na mariborski gimnaziji za verouk, slovenščino in zgodovino, odtod otiče za župnika k sv. Jurju pri Celji, potem v Ponikvo in 1879. l. v Stari trg pri Slov. Gradci, kjer še danes župnikuje in pisateljuje.

*) Prejšnja pisma glej „Vrtec“ 1886. leta.

Vže v ranej mladosti se je unel in unemal druge za materinščino — in to je bilo takrat vse kaj drugega nego li danes — ter se je pečal za mladih let srečno s pesništvom, zloživši več krepkih pesnij. Pridružil se je tudi „Ilircem“ ter jih je zapel nekaj po „ilirski“. Po „Novicah“ in drugod je spisal tudi več poetično pisanih povesti, v svojih šaljivih spisih, dopisih in podlistkih pa se je pokazal pod raznimi tvrdkami spretnega humorista (šaljivca) in satirika (zbadljivca). A največje zasluge si je pridobil na zgodovinskem polji. Z neunavadno temeljitostjo in korenitim raziskavanjem, z veliko bistroumnostjo in občudovanja vredno učenostjo, z obširno izobraženostjo in prepričevalno močjo je spisal brez števila sestavkov o najstarejši dobi naših krajev, dokazujoč, da so stanovali po naših slovenskih krajih (Panoniji in Noriku) Slovani vže pred Kristovim časom in da so bili starodavni adrijanski Veneti Slovani. Strokovnjak je Trstenjak tudi na bajeslovnem polji, spisavši korenita raziskavanja o staroslovanskem bajeslovju. Dopisaval in pisal je malo ne v vseh pglavitnejših slovenskih časopisih in tudi v mnogih nemških listih. Ves čas je bil priden duševen podpiratelj „Novic“, „Slov. Bčele“, „Slovenije“, Celovškega „Slovenca“, „Slov. Glasnika“, „Slov. Gospodarja“, „Slov. Naroda“, „Letopisov Matice Slovenske“ itd. — Osnoval in urejeval je nekaj časa zabavno-poučno „Zoro“ in znanstveni „Vestnik“, sodeloval pri „Kresu“ in izdal več knjižic: „Triglav“, bajeslovno raziskavanje (1870), „slovanščina v romanščini“ (1878) in 1884. l. zgodovinsko-rodoslovno razpravo „Weriand de Graz“, kjer pojmaže temno dōbo iz slovenske zgodovine iz 12. stoletja. — Trstenjak dela neumorno in vsestransko z železno pridnostjo in ogromno znanostjo vže 50 let na slovenskem literarnem polji, dopisuje raznim učenim društvom, ustanovil je vže 1872. l. „pisateljsko podporno društvo“, ki se je pred nedavnim časom zopet oživel, ter zasluži po vsej pravici imé „staroste slovenskih pisateljev“.

Oroslav Caf se je porodil 1814. l. na Ročici pri sv. Trojici. Latinske šole je dovršil v Mariboru, modroslovje in bogoslovje v Gradci. Potem je kaplanoval dalje časa v Framu, kjer je storil mnogo za povzdigo narodovo ter se pečal posebno mnogo in vsestransko z jezikoslovjem. Od tod je šel za profesorja in podvodjo v mariborsko bogoslovje in naposled je bil nadarbenik na Ptuj, kjer je izdihnil svojo dušo 1874. l. Ponudili so mu tudi dvakrat vseučiliščno stolicu za jezikoslovje slovansko v Pragi in v Peterburgu, a odbil jo je obakrat. — Prevel je na slovenščino „Robinzona“ in še dve drugi knjigi, ki se pa narodu niso omilile zaradi preučenega jezika. Dopisaval je v „Novice“ in drugam ter priobčil nekaj zanimivih in korenitih razprav (Jugosl. Zora, Vestnik). A največji trud njegov je ostal v rokopisu. Imel je največje veselje do jezikoslovja in v njem je tičal od jutra do večera. S čebelično pridnostjo je nabiral jezikoslovnega gradiva po vseh slovenskih krajih in po svoji obširnej vednosti v najrazličnejših jezikih in narečjih, osobito slovanskih, nakopičil je neizmerno veliko zalogo jezikoslovnega blagá. In na podlagi tega blagá je mislil dati v dēzel velik „slovensko-nemški slovar in slovnico“. Ali smrt mu je preprečila njegov namén. — Poleg Kopitarja in Miklošiča ima Caf pri nas prvo mesto gledé na osnovno učenost v jezikoslovju, in pričakovani „slovensko-nemški slovar“ bode pač še bolje oslavil njegovo imé.

Matija Majar (Ziljski) je zagledal luč svetá v Goričah v Ziljskej dolini na Koroškem. Po dovršenih šolah se je posvetil svečeništvu in je bival zadnja

leta na Križnej gori kot župnik v pokoji, od koder je šel pred tremi leti v zlato Prago, kjer še sedaj prebiva. — Vse Majarjevo življenje je neprestan in neupogljiv trud za zблиžanje slovanskih narečij in za vzajemnost slovansko. Za njo je posvetil vse svoje moči, dušne in telesne, za njo je deloval in živel ves čas svojega trudapolnega življenja, za njo je potrosil vse svoje imetje do zadnjega bora, za njo je žrtvoval tudi pogled svoj. Kot sodoben Vrazov se je vnel za „ilirizem“ in pisal po „ilirski“. Vže zgodaj je dopisaval v „Novice“, „Slovenijo“... ima zasluge za uvedbo „gajice“, nabiral je pridno narodno blagó, izdal cerkvene pesni z napevi, spisal slovnico in spisje za Slovence, a 1848. l. v Ljubljani: „Pravilo, kako izobraževati ilirsko narečje“. Tisti čas so se jeli namreč preporejati malo ne vsi slovanski narodi in ni čuda, da so tudi Slovenci razpeli prapor vsestranske zavednosti in izobraževanja. Izpodbujeni vže prej od ilirske ideje (misli) in slavnega vseslavjanskega pesnika Kolarja „Hčeri Slave“ (velik soneten venec v češkem jeziku, popevajoč slovanski preporek, slavo in bodočnost), jeli so čutiti svojo onemoglost in maloštevilnost in zdvajati nad boljšo bodočnostjo maloštevilnega in malozavednega naroda. Zato so se zbalí tudi za lepi slovanski jezik ter so iskali zavetja pri bratih Hrvatih. Predočevali pa so si najrazličnejša načela o slovanskej vzajemnosti. Jedni so hoteli povzdigniti mrtvo staroslovenščino za višji in vzajemni pismeni jezik slovanski, drugi mogočno ruščino, tretji pa so hoteli imeti slovanske jezike razdeljene na 4 glavna narečja (rusko, polsko, češko in jugoslovansko). Največ se jih je obesilo na zadnjo stranko in res so ustanovili veliki ilirski, pozneje jugoslovanski jezik, za kateri so si izbrali hrvaščino (štokavščino) in v katerej bi pisali Slovenci, Srbi, Hrvatje in Bolgari. Naš Majar pa je šel še dalje, in odločivši se izrecno niti za slovenščino (kajkavščino) niti za štokavščino, hotel je zlití in je zlival obé narečji v jedno. Ustvarjal ali vsaj hotel je ustvariti jezik na umétalen način, toda jezikov ne ustvarjajo učenjaki kar érez noč, ampak jezike ustvarjajo narodi samí stoletja in stoletja. Da-si ni imel mnogo pristašev in še ti so odcepali od njega, vender je gojil Majar še naprej svoje nazore, samó da je je popolnoval in prišel od ilirskega narečja na vseslavjanski jezik, o katerem se je od 1850. do 1853. l. mnogo pisalo po slovanskih časopisih. Izdal je nadalje v vseslavjanskem jeziku knjižico: sv. Ciril in Metod, vzajemno slovnico slavjansko, rusko slovnico za Slovence, do 1873. l. je v vseslavjanskem jeziku začel dajati v déžl v Celovci po desetkrat na leto časopis, pod naslovom: „Slavjan, časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i prosvétljene“, ki je bil pisan v „latinici“ in „cirilici“ in je imel namen, seznanjati čitatelje sè slovanskimi jeziki, slovansko zgodovino, slovanskimi razmerami in vseslavjansko mešanico. In da sivi starček še vedno živi v svojih utrjenih nazorih, da mu še vedno bije gorko srce za slovansko vzajemnost tam na severu, kaže nam knjiga „Sv. Ciril in Metod“, ki jo je izdala 1885. l. družba sv. Mohora. Da-si njegovo goreče slovansko srce še ne more uživati vseh uspehov svojega truda, vender živi v prepričanju, da njegova misel prodrè in da se je slovanska ideja vže toliko utrdila sosebeno v nas Slovenceh, pač je največja zasluga njegova. Majar je res „mož bodočnosti“.

Srečno novo leto Ti želi od vsega srea

Tvoj

P. B.